

УДК 143.21-933

Н. М. Дюканова – кандидат філологічних наук, доцент кафедри сучасних європейських мов Національної академії статистики, обліку та аудиту;

О. Ф. Загородня – старший викладач кафедри сучасних європейських мов Національної академії статистики, обліку та аудиту

Поширення абревіатур в англійській економічній терміносистемі та їх структурна класифікація

Роботу виконано на кафедрі сучасних європейських мов НАСОО

Проаналізовано вживання абревіатур в англійській економічній терміносистемі. Викладено підходи щодо їх структурної класифікації та правопису.

Ключові слова: англійська економічна терміносистема, ініціалізми, скорочення, структурна класифікація, правопис.

Дюканова Н. М., Загородня О. Ф. Распространение аббревиатур в английской экономической терминосистеме и их структурная классификация. Анализируется употребление аббревиатур в английской экономической терминосистеме. Представляются подходы к их структурной классификации и правописанию.

Ключевые слова: английская экономическая терминосистема, инициализмы, сокращения, структурная классификация, правописание.

Diukanova N. M., Zagorodnia O. F. Spreading of Abbreviations in English Economic Term-Systems and Their Structural Classification. The spreading of abbreviations in English economic term-system has been analyzed. The approaches to their structural classification, also to their correct writing have, been presented.

Key words: English economic term-system, initialism, abbreviation, structural classification, correct writing.

Постановка наукової проблеми та її значення. Процеси глобалізації та інтернаціоналізації, які є характерною ознакою сучасності, призвели до появи найменувань об'єктів і концептів особливого роду одночасно з підвищеними вимогами до економії мовних засобів. Результатом цього стало виникнення величезного пласту скорочених слів, які виконують роль термінологічної, омонімічної, антропонімічної, емоційної, соціально-маркувальної та варіативної лексики. У сучасній економічній прозі скорочення або позначають предмет, що не існував раніше, або по-новому характеризують відомий предмет, або задовольняють суто прагматичні потреби суспільства, відбиваючи, наприклад, назви організацій [1; 3].

Створення скороченої термінологічної лексики, яка значно поповнила словниковий запас англійської мови за останні десятиріччя, демонструє, з одного боку, продуктивність цього способу словотворення, а з іншого – економне витрачання мовних засобів носіями мови, що взагалі є характерною ознакою англійської мови. Насамперед наявна економія письмової мови. Там переважно й використовують скорочені слова і замість багатокomпонентних оборотів або складних слів створюються зручні цільно-оформлені одиниці, які часто заповнюють наявні лакуни в економічній терміносистемі. Абсолютна більшість скорочень припадає на іменники. Дієслова рідко скорочуються, прикметники трохи частіше, наприклад: *int = international (міжнародний)*, *mut. = mutual (взаємний)* [6].

Аналіз останніх наукових досліджень із цієї проблеми. Детальне знайомство з явищем абревіації показало, що за терміном «скорочення» і відповідним способом словотворення приховуються різноманітні семантичні та структурні утворення. Водночас немає єдиної думки серед учених щодо їх класифікації або цього складного питання вони взагалі не приділяють уваги [16]. Проте в наше завдання не входить порівняльний аналіз класифікацій абревіатур. У роботі ми спиралися на класифікацію, викладену в словнику професора Т. В. Максимової [1], яка є для нас цікавою з практичної точки зору.

Переважає більшість складноскорочених слів утворюється за допомогою початкових літер довгих чи складних слів та словосполучень. Вимова складноскорочених слів викликає певні труднощі. Залежно від особливостей їх вимови їх ділять на ініціалізми та скорочення. **Ініціалізми** – це скорочені слова, отримані з перших літер складного сповосполучення. Вони поділяються на акроніми й

аббревіації. Акронім – це слово, яке утворюється з першої літери або літер складного слова чи словосполучення: *MYRA* = *Multiyear Rescheduling Agreement* (довготермінова програма перегляду зовнішнього боргу), *ECU* = *European Currency Unit* (Європейська валютна одиниця) тощо. Отриманий таким чином набір літер вимовляється як слово, а не окремі літери, за всіма правилами читання в англійській мові. Аббревіації містять у собі переважно приголосні та вимовляються як окремі літери англійського алфавіту: *IMF* – *International Monetary Fund* (Міжнародний валютний фонд) [2].

Власне скорочення, або «усічення», є також неоднорідними за своєю структурою. Вони розподіляються на складові та графічні. Усічення читаються як слова, а графічні скорочення взагалі не мають власної звукової форми. На думку деяких лінгвістів, нові скорочені слова типу *stagflation* = *stagnation* + *inflation* (стагінфляція) чи *advervation* = *advertisement* + *information*, *advertorial* = *advertisement* + *editorial* (рекламне оголошення щодо спірної проблеми суспільного життя) являють собою телескопічні утворення, які з'явилися за допомогою такого явища, як стягнення [4].

Іноді в словосполученнях опускаються прийменники, сполучники й артиклі для полегшення їх вимови та читання. Таким чином, наприклад, з'явився акронім *GATT* = *General Agreement on Tariff and Trade* (Генеральна угода про тарифи і торгівлю) замість майже невимовного слова *GAOTAT*, яке, крім того, важко запам'ятовується. Наведемо інші випадки випадіння сполучника чи прийменника: *AMUE* = *Association for the Monetary Union of Europe* (Асоціація валютної спілки в Європі) та *SEC* = *Securities and Exchange Commission* (Комісія з цінних паперів та біржових операцій). Спостерігається також і протилежний процес, коли при читанні акроніма зберігається голосний звук прийменника чи сполучника або вводиться новий голосний звук для того, щоб полегшити читання декількох послідовних приголосних літер, наприклад: *ANOVA* = *analysis of variance* (аналіз варіації), *AVCO* = *average costs* (середні витрати) [1; 2]. Такі варіанти є характерними для статистичної прози.

Більшість акронімів пишуться з великої літери без крапок, проте можна знайти різні варіанти написання одного й того ж слова в різних джерелах інформації, наприклад, *EFTA*, *Efta*, *E.F.T.A* = *European Free Trade Association* (Європейська асоціація вільної торгівлі).

Акроніми можуть бути представлені також більш складною структурою, складеною з перших літер словосполучення та першого чи іншого складу одного зі слів, що входять до складу словосполучення, наприклад: *ECOSOC* = *Economic and Social Council* (Економічна та соціальна рада), *ESOMAR* = *European Society for Opinion Survey and Market Research* (Європейська організація для вивчення громадської думки та ринкової кон'юнктури) тощо [2].

Абревіації, які, окрім назв організацій, позначають певні економічні терміни, вимовляються як послідовно розміщені літери алфавіту: *ABC* = *activity based costing* (калькуляція собівартості відповідно до виду діяльності), *GNP* = *gross national product* (валовий національний продукт), *PIF* = *Institute of International Finance* (Інститут міжнародних фінансів) і серед них також можна знайти приклади опущення чи, рідше, додавання літер: *CCP* = *Committee on Commodity Problems* (Комітет із товарних проблем), *CCL* = *customs clearance* (проведення товарів через митницю) [1; 2].

До типу абревіацій можна віднести й частково скорочені ініціальні скорочення, перший елемент яких представлений однією чи більше літерами, які вимовляють як літери англійського алфавіту, наприклад: *B-school* = *Business School* (Школа підприємництва), *EP terms* = *Easy payment terms* (виплата в розстрочку), *E-commerce* = *electronic commerce* (електронна торгівля) тощо.

Абсолютна більшість ініціалізмів (і акронімів, і абревіацій) пишеться з великої літери без крапок: *FOX* = *forward with original exit* (форвардний контракт з опціоном анулювання), *NMB* = *National Mediation Board* (Національна рада з посередництва), *SN* = *securities number* (номер цінного паперу) тощо. Лише найбільш частотні з них, наприклад, ті, які позначають умови *INCOTERMS*, пишуться малими літерами з крапками чи без них: *fob*, *f.o.b.* = *Freight on board* (умова контракту, за якою продавець бере на себе витрати на транспорт, страхування та завантаження); *cif*, *c.i.f.* = *cost, insurance, freight* (вартість, страхування, фрахт), *eat* = *earnings after taxes* (прибутки за вирахуванням податків). Останнім часом спостерігається тенденція до невживання крапок [5].

Інша, менш поширена, ніж ініціалізми, група скорочених слів відноситься до власне скорочень, або «усічень», які також характеризуються неоднорідністю своєї структури.

По-перше, виділяють складові скорочення, які можна розподілити на чотири підтипи залежно від того, яка частина слова відсікається для того, щоб утворити нове скорочення: а) перша (початкова): *esp.* = *especially* (особливо); б) кінцева: *phone* = *telephone* (телефон), в) початок і кінець слова:

fridge = *refrigerator* (холодильник) і г) довільні літери в слові: *pc.* – *price* (ціна), *whs.* = *warehouse* (склад) [1; 2].

По-друге, існує ряд скорочень, складених із перших складів складного слова чи словосполучення: *forex* = *foreign exchange* (обмін іноземної валюти), *ecosoc* = *economic and social* (економічний та соціальний) тощо. Лексичні скорочення, які функціонують як самостійні слова, пишуться з малої літери переважно без крапок: *comp* = *compensation* (компенсація), *co-op* = *cooperative* (кооператив), *fridge* [1].

Далі слід назвати графічні скорочення, які відрізняються від усіх перелічених вище тим, що використовуються тільки в письмовій мові й не мають відповідної звукової форми. Вони вимовляються як відповідні нескорочені форми в усному мовленні. Графічні скорочення традиційно пишуться з малої літери й після них здебільшого ставлять крапку або інші графічні знаки: *a.o.b.* = *any other business* (пункт «різне» в порядку денному), *a/o* = *account of* (за рахунок когось), *P&L* = *profits and losses* (прибутки та збитки) [1; 2].

Графічні скорочення характеризуються рядом особливостей. По-перше, одне скорочення часто замінює і однокореневі, і різні слова, наприклад: *cr.* = 1) *credit*, 2) *credited*, 3) *creditor*; *ex.* = 1) *exchange*, 2) *extract*. З іншого боку, серед поширених слів одне й те ж слово може мати декілька варіантів графічного скорочення, наприклад: *business* = *bus.*, *bsns*; *company* = *co*, *comp.*, *coy.*, *cy*. Взагалі для скорочень характерні такі явища, як полісемія та омонімія, виникнення яких відбувалось унаслідок природних історичних процесів розвитку мови. Проте зараз ці явища створюють неабиякі труднощі для перекладачів і потребують уніфікації [4].

Не можна обійти увагою ще один підвид скорочених слів, які походять від латинських слів. У діловій документації та різноманітних текстах дуже часто трапляються такі скорочення латинського походження, як: *etc.* = *et cetera* (тощо), *e. g.* = *exempli gratis* (наприклад), *i. e.* = *id est* (тобто), *P. S.* = *post-scriptum* (після написаного, постскриптум). В економіці знаходимо такі приклади: *c. div* = *cum dividendo*, *ex. div* = *ex dividend*, і читаються вони відповідно: *with i without dividend* (з і без дивідендів) [2].

Графічні скорочення традиційно пишуться з малої літери і після них ставиться крапка: *bdgt.* = *budget* (бюджет), *mtg.* = *mortgage* (іпотека). Проте практика показує, що всі типи скорочених слів у різних джерелах мають два й більше варіанти написання, що пояснюється відсутністю їх уніфікованого оформлення. Відповідно до джерела інформації спостерігається величезне розмаїття та відсутність будь-яких критеріїв вживання великих або малих літер, з одного боку, та наявність або відсутність крапок після кожної літери, з іншого. Можна лише казати про деякі закономірності письмового оформлення скорочень та абревіатур.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Ініціалізи традиційно пишуться з великої літери, а малими літерами пишуться переважно найбільш частотні абревіатури.

Лексичні скорочення, які функціонують як самостійні слова, пишуться з малої літери без крапок.

Графічні скорочення традиційно пишуться з малої літери, після них здебільшого ставиться крапка або інші графічні знаки.

Правопис абревіатур потребує уніфікації, виходячи з їх загальноприйнятної класифікації.

Викладена нами структурна класифікація скорочених слів є корисною, проте навряд чи зможе вважатися універсальною при вивченні скорочених слів сучасної англійської економічної терміносистеми. Важливо розрізнити між собою акроніми та абревіації, оскільки бракує літератури з чіткими вказівками на їх вимову. Явище словоскорочення потребує ретельного дослідження й уніфікації, особливо в таких практичних галузях економіки, як фінанси та банківська справа.

Список використаної літератури

1. Максимова Т. В. Англо-русский словарь сокращений. Экономическая терминология. – 2-е изд., испр. / Т. В. Максимова. – М. : АСТ : Восток–Запад, 2007. – 189 с.
2. Бізнес-довідник: Економіка. Фінанси. Банки. Інвестиції. Кредити [англо-укр.] / уклад. : С. Я. Єрмоленко, В. І. Єрмоленко. – К. : Школа, 2002. – 720 с.
3. Зацний Ю. А. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови : навч. посіб. / Ю. А. Зацний, Т. О. Пахомова. – Запоріжжя : Вид-во Запорізь. ун-ту, 2001. – 243 с.

4. Корнева З. М. Новітні аббревіатури та скорочення в англійських економічних текстах та їх переклад українською мовою / З. М. Корнева, Н. В. Глінка // *Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Філологічні науки.* – 2008. – № 4. – С. 308–312.
5. Дейнека В. М. Типи аббревіатур та їх функціонування в терміносистемі митної справи / В. М. Дейнека // *Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Філологічні науки.* – 2011. – № 5 (Ч. 2). – С. 137–141.
6. Kyrychenko O. M. Approaches to Contractive Translation of Abbreviations / O. M. Kyrychenko, N. O. Dereza // *Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія : Філологічні науки.* – 2010. – № 9. – С. 250–253.

Статтю подано до редколегії
20.03.2012 р.

УДК 81'373.43:655.3.06:001.4

М. М. Медведь – здобувач, директор бібліотеки
Закарпатського державного університету

Сучасний стан розвитку видавничо-поліграфічної терміносистеми: неологічний аспект

*Роботу виконано на кафедрі суспільних дисциплін
та української мови ЗакДУ*

У статті здійснено спробу дослідити неологічний аспект сучасного стану розвитку української видавничо-поліграфічної терміносистеми. Автор зосереджує увагу на найвагоміших чинниках, які зумовлюють активне термінотворення наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Ключові слова: видавничо-поліграфічна термінологія, неологізми, словники, терміносистема.

Медведь М. М. Современное состояние развития издательско-полиграфической терминосистемы: неологический аспект. В статье сделана попытка исследовать неологический аспект современного состояния развития украинской издательско-полиграфической терминосистемы. Автор сосредоточивает внимание на важнейших факторах, обуславливающих активное терминообразование в конце ХХ – начале ХХІ в.

Ключевые слова: издательско-полиграфическая терминология, неологизмы, словари, терминосистема.

Medved M. M. Modern State of Publishing-Polygraphic Terminological System Development: Neological Aspect. The article deals with the neological aspect of the modern stage of the Ukrainian publishing-polygraphic terminological system development. Author singles out the most significant factors, causing active formation of new terms in the period of late ХХ – early ХХІ centuries.

Key words: publishing-polygraphic terminology, neologism, dictionaries, terminological system.

Постановка наукової проблеми та її значення. Розвиток кожної мови пов'язаний із її здатністю збагачувати свій словниковий склад. Розширення галузевої термінології тісно пов'язане з розвитком галузі та її технологій, адже саме це спричиняє творення нових слів та їх закріплення в фахових словниках. Однак огляд наукових досліджень дає підставу стверджувати, що неологічний аспект розвитку термінології видавничої галузі та поліграфічного виробництва й сьогодні мало досліджений, тому виявлення шляхів та методів поповнення новотворами видавничо-поліграфічної термінології є підґрунтям цієї наукової розвідки.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Неологізми досліджуються в різних аспектах. Сучасні лінгвісти вивчають неологізми в словотвірному (Н. Клименко, О. Земська), лексикологічному (Л. Струганець, А. Ликов), соціолінгвістичному (О. Кубрякова) й інших аспектах, зокрема активно аналізують новотвори в мові художньої літератури (В. Герман, Г. Вокальчук) і засобів масової комунікації (О. Стишов, Ж. Колоїз) [1, 33].

Із огляду на період кінця ХХ – початку ХХІ ст., вітчизняні мовознавці відзначили цілий неологічний «бум», адже мова швидко та глибоко реагує на потреби соціуму. Неологізми сьогодення –